

УДК 7.048:[745.52:39(=512.19)]
DOI: 10.31866/2617-7951.4.1.2021.236128

UDC 7.048:[745.52:39(=512.19)]

КРИМСЬКОТАТАРСЬКИЙ ОРНАМЕНТ У СУЧАСНОМУ МИСТЕЦТВІ ТА ДИЗАЙНІ

Ліліана Вежбовська,
<https://orcid.org/0000-0003-1886-1477>
кандидат мистецтвознавства, доцент,
Київський національний університет
культури і мистецтв,
Київ, Україна
lilianavezhbovska@gmail.com

CRIMEAN TATAR ORNAMENT IN MODERN ART AND DESIGN

Liliana Vezhbovska,
<https://orcid.org/0000-0003-1886-1477>
Phd in Art Studies, Associate Professor,
Kyiv National University
of Culture and Arts,
Kyiv, Ukraine
lilianavezhbovska@gmail.com

Анотація

Мета дослідження. Виявити особливості функціонування традиційного кримсько-татарського орнаменту Орнек у сучасних культурі, мистецтві та дизайні. **Методологія дослідження** базується на застосування мистецтвознавчого, компаративного, феноменологічного та елементів семіотичного аналізу. **Новизна дослідження** полягає у виявленні способу функціонування кримськотатарського орнаменту в сучасності, визначенні особливих символічних і графічних структур у візуальній системі Орнек, які дозволяють не лише розвиватись у сучасній культурі кримців, але й виявляють високу комунікативну спроможність до встановлення міжкультурного діалогу. **Висновки.** Дослідження кримськотатарського орнаменту в сучасному мистецтві та дизайні засвідчує його високу спроможність адаптуватися до нових умов, що дозволяє говорити про гнучкість його візуальної системи. В сучасних мистецьких і дизайнерських проєктах він постає явищем, що здатне абстрагуватися від архаїчних форм і органічно поєднуватися не лише з новітніми матеріалами й техніками, але й створювати єдність з феноменами інших національних культур.

Ключові слова:

Орнек, орнамент, візуальна система, графічний елемент, структура, символ, нематеріальна культурна спадщина, проєкт «Крос-культура».

Abstract

The purpose of the research is to identify the functioning features of Ornek, a traditional Crimean Tatar ornament in modern culture, art and design. **The research methodology** is based on the application of art history, comparative and semiotic analysis. **The novelty of the research** is to identify the functioning of the Crimean Tatar ornament in modern times, to determine special symbolic and graphic structures in the visual system Ornek, which allow not only to develop in modern Crimean culture but also show the high communicative ability to establish a cross-cultural dialogue. **Conclusions.** The study of Crimean Tatar ornament in modern art and design testifies to its high ability to adapt to new conditions, which allows us to talk about the flexibility of its visual system. In modern art and design projects, it appears as a phenomenon that can abstract from archaic forms and organically combine not only with the latest materials and techniques but also to create unity with the phenomena of other national cultures.

Keywords:

Ornek, ornament, visual system, graphic element, structure, symbol, intangible cultural heritage, "Cross-culture" project.

Вступ **1**

Феномен орнаменту в кожному епоху знаходить різні проявлення, як і різні трактування. Доба модернізму поставила під сумнів доречність його застосування в сучасності, що знайшло вияв у радикальному маніфесті Адольфа Лооса (2020). Проте в той же час це поняття було переосмислене і перетворене в життєствердні живописні метафори Анрі Матісом. У постмодерні орнамент, як і будь-яка деталь, услід за епохою модернізму втрачає своє значення у прагненні до цілісного пластичного трактування форми. І лише в контексті метамодернізму з'являється певне примирення «очищених форм» і орнаментальних мотивів, раніше не поєднуване вживається на одній площині, не порушуючи законів гармонії.

Якщо вдається до розуміння феномену будь-якого орнаменту, він має властивість «закріплювати» (фіксувати) певну площину просторово. Окрім того, будучи «енергетичним» елементом, його покликанням є прагнення втримати людську свідомість у завданому ритмі, завданій формі й структурі: втримати засобом традиційного. Проте вивільнення явища орнаменту з надмірних рамок і сталих систем змінює й саму його функцію, і способи його впливу: їх дослідження дозволяє виявити характерні тенденції сучасності.

Актуальність нашого дослідження зумовлена й викликами глобалізованого світу, потребою звертатись до витоків, до культурних цінностей і культурної спадщини. У вітчизняному просторі такою цінністю, яка потребує пильної уваги науковців і митців, є кримськотатарський орнамент Орьнек. У 2018 р. він увійшов до Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України ("Національний перелік", б.р.), а в цьому році має увійти до списку світової нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО (Глянько, 2020). Це важливий крок, що виходить за рамки розв'язання лише мистецтвознавчих проблем, разом з ним актуалізуються й болючі питання сучасності: анексованого Росією Криму, становища кримських татар, їхньої можливості жити на своїй землі і розвивати свою культуру. Саме тому кримськотатарський орнамент сьогодні стає феноменом, який здатний розповісти не лише про минуле, але й про сучасність.

Мета дослідження **2**

Мета статті полягає у приверненні уваги до кримськотатарського орнаменту Орьнек як елементу нематеріальної культурної спадщини; а також у виявленні способів його функціонування у сучасному мистецтві та дизайні.

**Методологія
та аналіз
джерельної
бази**

3

Методологія дослідження базується на застосуванні мистецтвознавчого, компаративного та елементів семіотичного аналізу. У статті інтерпретуються візуальні елементи орнаменту саме в стадії їхньої метаморфози в сучасності, в індивідуальному досвіді художника, в комунікації з системними елементами інших культур. Тракткування символів у статті ґрунтується на співставленні найбільш відкритої інформації про графічний елемент (найчастіше, символічної назви) і спостереженням за його поведінкою. Такий метод є різновидом семіотичного аналізу, що в даному випадку досліджує повідомлення (Лотман, 2002), яке міститься у феномені орнаменту і можливість його прочитання в сучасності. Таким чином досліджується метаморфоза форми і змісту, що адаптується до сучасності.

У статті частково використані дослідження символічно-образної системи Орьнек, результати якого викладені у матеріалах проекту ("Крос-культура", 2020), частково – у наукових працях Л. Азарцевої (2014) та М. Чурлу (2011). Основною джерельною базою дослідження є матеріали онлайн-заходів (круглих столів, записів радіо-інтерв'ю з учасниками проекту), а також інтерв'ю автора статті з координаторкою проекту Есмою Аджиевою.

**Результати
дослідження**

4

Кримськотатарська релігійно-світоглядна система безпосередньо пов'язана з ісламом і його потребою максимально відійти від образу, тому й в основі кримськотатарського орнаменту переважають геометризовані та рослинні структури. Символічна система кримськотатарського орнаменту має близьке трактування до найдавніших культур, особливо, якщо згадати зразки мистецтва доби палеоліту з його «венерами», наділеними акцентованими дітородними органами, виразом повноти репродуктивних сил. Орьнек же у акцентованій присутності чоловічих і жіночих знаків є синкретичною системою, спрямованою на нескінченне творення життя. І можна сказати, що саме чоловічі й жіночі символи, їх поєднання і чергування стають своєрідними провідниками у візуальній системі Орьнеку.

Звертаючись до графічного вираження знаку, спробуємо феноменологічно його окреслити на прикладі одного з найпоширеніших – жіночого символу «гуль» (троянди). Цей знак має два графічних вирази, перший з яких вказує на розкрити форму певної сформованої цілісності, і другий, який можна прочитати інтуїтивно як підняті у вертикальному спрямуванні апогей, розквіт, повноту життя (фонтан життя). Ця форма, за нашими спостереженнями, найменш статична, здатна до розвитку, до стихійного подолання меж. Окрім того, порушена об'єктивність жіночого символу – кола, долається через чергування увігнутих і випуклих частин, меандровим рухом усередину і назовні.

Цікавим є саме поєднання певних графічних символів Орьнеку, що, на нашу думку, й відрізняє кримськотатарський орнамент з-поміж багатьох інших. Він належить до синкретичних візуальних систем, оскільки його розкриття неминуче відбувається з феноменом самовідтворення у процесі пізнання – той аспект символічного мистецтва, на який звертав увагу Ю. Лотман (2002), називаючи його «інформаційним парадоксом». Будь-яка синкретична система у своїх витоках передбачає нерозчленоване, невідокремлене існування мистецького, пізнавального і релігійного сприйняття. Графічна ж форма безпосередньо витікає з потреби лаконічно виразити символ як складову релігійного світогляду. Ю. Лотман (2002) вважав, що така «система, яка слугує комунікації, що має обмежений словник і нормалізовану граматику, може бути уподібнена до природної мови й вивчатися за аналогією з нею». На прикладі Орьнек і його метаморфози в сучасності доводиться констатувати достатню різноманітність такої комунікації.

Для графічної системи Орьнек, як уже згадувалось, не характерне застосування реалістичних образів: усі зображувані предмети тяжіють до геометризованих форм. Найбільш цікавою є метаморфоза рослинних структур. Унікальним є те, що кожен з елементів має свою назву і сенс і виказує надзвичайно високу потенцію до комунікації з іншими структурами. Інакше кажучи, окремі елементи часто сприймаються лише як частки, складові одного великого символу, що можна назвати особливістю синкретичної системи кримськотатарського орнаменту.

У традиційних формах Орьнеку найбільш поширеними є два різновиди формоутворення цілісної композиції. Перший тяжіє до утворення «дерева роду», коли елементи групуються обабіч центрального стовбура (провідного мотиву композиції) і приєднуються у певному ритмі на основі симетрії. Другий різновид прагне до утворення продовжуваного мотиву і має «фризовий» характер, коли елементи опоясують певну структуру, виникаючи у певному ритмі, часом розвиваючись пропорційно у формі збільшення чи зменшення.

Власне, цей аспект стає особливо помітним після споглядання композицій у доробку сучасних кримськотатарських митців, у їхніх дизайнерських проектах. Один з них особливо звертає на себе увагу: проект «Крос-культура», який відбувся у 2020 р., організований громадською організацією «Алем» за підтримки Українського культурного фонду. Проект був ініційований на підтримку ідеї включення Орьнеку до списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО, тому, власне, він є й кроком культурної дипломатії, спрямованим на міжкультурний діалог.

Основою проекту є роботи кримськотатарської художниці і дизайнерки Ельміри Сейт-Аметової, яка поєднала одразу три

етнічні техніки і феномени. Так, її сучасні орнаментальні композиції у стилі Орьнек створюються в індонезійській техніці батіку на справжньому Маргіланському шовку. Результатом проекту є дизайнерський аксесуар одягу у вигляді шовкових хусток, створених на основі орнаментального мотиву Орьнек у різних кольорних поєднаннях. Кожен виріб має свою назву, що ґрунтується на мові символічних елементів, які утворюють композицію. Згідно із задумом учасників проекту, у такий спосіб, – через поєднання візуального образу і назви, – майбутній власник аксесуару одержить певне побажання, що може бути зрозумілим людині будь-якої країни й національності, оскільки передається універсальною мовою культури. Самі ж елементи й орнамент композиції взяті зі старовинних виробів і дещо адаптовані до сучасності. Для проекту було розроблено 30 таких виробів (рис. 1- 5).

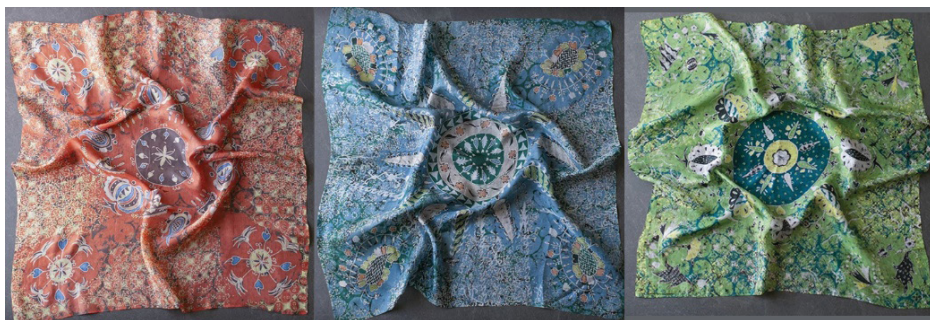

Рис. 1. Декоративні хустки «Гармонія», «Істина», «Жінка». Маргіланський шовк, Індонезійський батік, Орьнек. Художниця Ельміра Сейт-Аметова. Проект «Крос-культура», 2020. Фото: Зарема Ялибойлу.

Fig. 1. Decorative scarves «Harmony», «Truth», «A Woman». Margilan silk, Indonesian batik, Ornek. Elmira Seit-Ametova artist. Cross Culture Project, 2020. Photo: Zarema Yaliboylu.

Шовк і техніка батіку створюють нове середовище для функціонування Орьнеку. Маргіланський шовк, культурна гордість Узбекистану, є улюбленим матеріалом художниці. Вона надає перевагу роботі з-нею з-поміж інших художніх робіт – від живописних і монументальних полотен до книжкової ілюстрації (Seit-Ametova, n.d.). Це надтонка органічна тканина з тисячолітньою історією (з 2017 р. практику виготовлення Маргіланського шовку включено ЮНЕСКО до реєстру практик нематеріальної культурної спадщини, які потребують збереження). Для мисткині важливою є міцність шовку і його здатність відкривати якості кольорних поєднань.

Щодо батіку, Ельміра Сейт-Аметова тривалий час присвятила його вивченню в Індонезії. Художниця звертає увагу на унікальність саме цієї техніки з-поміж інших (у 2009 р. Індонезійський батік включено до репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини людства). У даному разі важ-

лива можливість застосування воску у розписі тканини, що виконується перед її фарбуванням. Унікальність власних виробів у проєкті художниця пояснює й тим, що вперше орнаментальне вирішення розпису втілила повністю на основі Орнек, тоді як досі переважно використовувала у практиці індонезійський орнамент, іноді лише доповнюючи його кримськотатарськими символами.

У процесі розпису має значення дотримання всіх особливостей техніки (рис. 2а, b, с). Насамперед створюється ескіз композиції, у якому фіксуються і виважуються елементи орнаменту. Потім за допомогою гарячого воску наноситься орнамент, який не тільки фіксує графічний малюнок на тканині, але й резервує фрагменти тканини від фарбування. Тому важливим на даному етапі є знання особливостей змішування кольорів і розуміння, які відтінки будуть отримані на кожному етапі. Закономірно, що для одержання виробу зеленого відтінку першою наноситься жовта фарба, а наступною – синя; для одержання теплого чи холодного відтінку кольору також потрібен досвід і дотримання пропорцій. Найтемніші кольори наносяться останніми. А графічні акценти ставляться лише наприкінці роботи (Seit-Ametova, n.d.).

Рис. 2. Етапи розпису у техніці Індонезійського батіку на Маргіланському шовку: від ескізу і визначення композиції до нанесення графічного малюнку. Майстер-клас Ельміри Сейт-Аметової.

Fig. 2. The steps of painting in the technique of Indonesian batik on Margilan silk (sketching, defining the composition, and drawing of Ornek graphic painting). Master class by Elmira Seit-Ametova artist.

Нескладно провести аналогію даної техніки з технікою традиційного українського писанкарства: від інструмента, яким наноситься гарячий віск, до способу резервації воском окремих ділянок основи. Проте далі у кожній з технік свої особливості, зумовлені відмінністю матеріалу, на який наносяться.

Варто зупинитись на особливостях поєднання матеріалів із колірною субстанцією і ритмічними структурами у сучасному

виробі. Одна з композицій проекту «Кроскультура» здобула назву «Наречена» (рис. 3, зліва). Основну виробу становить синій колір, близький до відтінку гірської лаванди. У центрі розміщений жіночий знак «бадем» (мигдаль), що символізує молоду дівчину на виданні. Навколо нього ритмічно розташовані дрібні елементи квітів і листя, які у такому поєднанні містять побажання добробуту та щасливого шлюбу. Нюансове поєднання кольорів дозволяє відчувати заглибленість синього, повноту його чистого кольору. Кілька відтінків у шкалі спектру від синього до фіолетового посилюються компліментарним жовтим, що в окремих фрагментах переходить у погашений зелений. Окрім того, жовтий колір освітлює, синій дозволяє йому виявити власну яскравість. Таким чином, колір та сюжет композиції відображають життєву енергію і одночасно викликають відчуття м'якості.

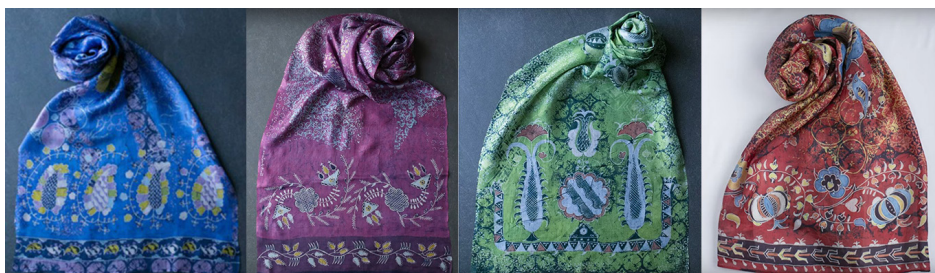

Рис. 3. Декоративні хустки «Наречена», «Жіноча мудрість», «Довіра», «Благовість». Маргіланський шовк, Індонезійський батік, Орнек. Художниця Ельміра Сейт-Аметова. Проект «Крос-культура», 2020. Фото: Зарема Ялибойлу.

Fig. 3. Decorative scarves «Fiancee», «Women's Wisdom», «Trust», «Good News». Margilan silk, Indonesian batik, Ornek. Elmira Seit-Ametova artist. Cross Culture Project, 2020. Photo: Zarema Yaliboyleu.

Створена в теплих тонах хустка «Оберігаючи дім» у центрі містить образ дому, розташованого на човні: за символікою кримців, вони означають дім і родину (рис. 4). Довкола них розміщені чоловічі символи – «гребені» і «тополі» як обереги і давні символи захисту. Взагалі, ці символи у житлах кримських татар розміщувались біля вхідних дверей і мали оберігати і не впустити з зовнішнього світу злу енергію і недобрі наміри (Зинедин, 2020). Ритмічна організація цих символів на шовку у поєднанні з кольором перетворюють виріб у твір сучасного мистецтва і, одночасно, оберіг.

Варто також наголосити на відповідності виробів сучасним тенденціям мистецтва і дизайну. Етніка у даному випадку стає лише відлунням, мотивом. Графічні структури в таких роботах швидше захоплюють своїм ритмом і гармонією кольорних поєднань, що є вже, на нашу думку, більше показником індивідуальних

Рис. 4. «Оберігаючи дім». Маргіланський шовк, Індонезійський батік, Орнек. Художниця Ельміра Сейт-Аметова. Проект «Крос-культура», 2020. Фото: Зарема Ялибойлю.

Fig. 4. «Protecting the house». Margilan silk, Indonesian batik, Ornek. Elmira Seit-Ametova artist. Cross Culture Project, 2020. Photo: Zarema Yaliboyleu.

проявів художниці, містить її власну творчу манеру. І тому, власне, таке мистецтво сприймається як сучасне. Цікаво, що в деяких фрагментах знаки стають настільки комунікабельними, що здається, мимоволі вдаються до відтворення руху живої істоти (рис. 3 b). Або перетворюються у стилізованих пташок у виробах «Блага вість», «Даруючи щастя», «Дружба сімей» (Alem_Ornek, 2020b).

У графічному вираженні у художниці найчастіше домінує пропорційно велика центральна структура у виробі, інша частина виробу заповнена дрібними елементами (рис. 5).

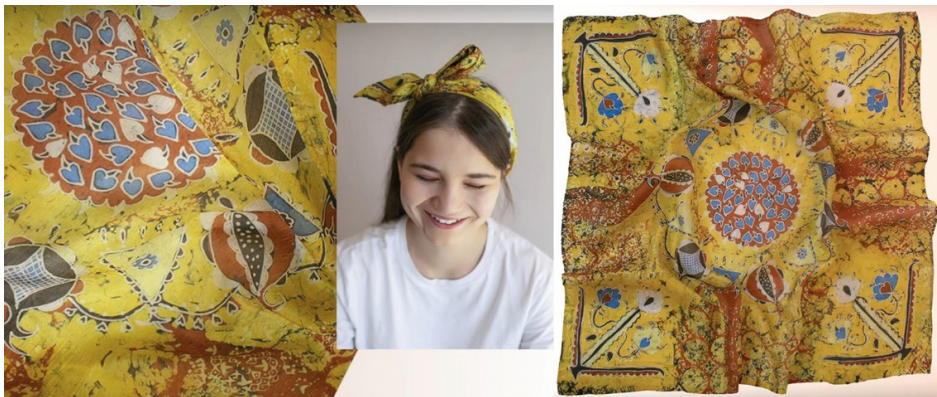

Рис. 5. «Безкрайній світ». Маргіланський шовк, Індонезійський батік, Орнек. Художниця Ельміра Сейт-Аметова. Проект «Крос-культура», 2020. Фото: Зарема Ялибойлю.

Fig. 5. «Boundless World». Margilan silk, Indonesian batik, Ornek. Elmira Seit-Ametova artist. Cross Culture Project, 2020. Photo: Zarema Yaliboyleu.

Треба також відзначити актуальний формат проекту, оскільки його реалізація припала на час світової пандемії. Тому заплановані «живі» виставки в Україні та Індонезії з представленням

результатів довелося перенести у віртуальний простір (Зинедин, 2020). Перевагою такого кроку стала можливість залучити до перегляду більше людей з різних, часом найвіддаленіших куточків землі. Проте такий спосіб мав і свої недоліки, від втрати можливості безпосереднього споглядання виробів, чого тканинні вироби особливо вимагають, до потреби перенесення всіх матеріалів у цифровий вимір з усіма складнощами процесу. Врешті решт, силами творців, зокрема координаторки Есми Аджиєвої, художниці Ельміри Сейт-Аметової та фотографині Зарми Ялібойлю було створено презентаційні матеріали та експозиційний каталог. Круглі столи, онлайн-вебінари та інтерв'ю дозволили надати проекту дискусійно-пізнавального виміру.

Насамкінець важливо зазначити, що у проєкті взагалі немає проголошених політичних наративів. Адже Орьнек поєднує кримських татар як тих, хто виїхав у результаті російської агресії й анексії Росією Криму, так і тих, хто залишився на окупованій території. Втім, будь-який виріб усе ж таки містить в собі безсловесний «storytelling». Навіть звертання до Маргіланського шовку наділене подвійним наративом. З одного боку, він є спогадом самої художниці – її дитинства в Узбекистані, де красиві тканини були скрізь. Інший наратив прочитується між рядками через контекст пам'яті, пов'язаний з причинами перебування кримських татар в Узбекистані, де вони опинилися у травні 1944 р., депортовані сталінською владою з власної землі, позбавлені власного дому, майна і можливостей. Навіть сакральні предмети чи прикраси з орнаментом, які в кожній родині передавалися з покоління у покоління, і які спроможні були взяти з собою кримці за «дозволені» 15 хв. на збирання, найчастіше стали розмінною монетою, якою у світах доводилось рятувати рідних і близьких. Сьогодні в контексті нових втрат кримських татар ця згадка набуває ще більше драматичного змісту.

Наукова новизна та практична значимість дослідження **5**

Наукова новизна полягає у виявленні способу функціонування кримськотатарського орнаменту в сучасності, визначенні особливих символічних і графічних структур у візуальній системі Орьнек, які дозволяють не лише розвиватись у сучасній культурі кримців, але й виявляють високу комунікативну спроможність до встановлення міжкультурного діалогу.

У результаті дослідження з'ясовано особливість способу з'єднання знаків і гнучкість візуальної системи Орьнеку, що, власне, дає переваги орнаменту: як у тяжінні до архаїчної сталості, так і здатності до метаморфози в сучасності.

Висновки **6**

Отже, дослідження засвідчує, що кримськотатарський орнамент активно адаптується до сучасності. Вільне й сміливе трактування символів, застосоване кримськотатарськими ху-

дожниками сьогодення, відіграло позитивну роль у розвитку і поширенні орнаменту, що в даному разі дозволяє говорити про розширення його універсального значення. Зрештою, саме такий підхід міжкультурного діалогу спростовує побоювання уніфікації певних традиційних явищ національних культур через глобалізаційні процеси. Натомість, розвиток Орьнеку засвідчує тенденцію до метаморфоз і неординарних поєднань як з елементами інших національних культур, так і сучасними новаторськими рішеннями і матеріалами.

Список бібліографічних посилань

- Азарцева, Л. С. (2014). Семіотичний аналіз українського та кримськотатарського декоративного орнаменту: спільне та відмінне. *Культура України*, 46, 98–111.
- Алем. (2020, 17 липня). *Маємо чудову можливість зазирнути за лаштунки і побачити, як працює для проекту «Крос-культура» (Cross-kulture) чудова майстриня @Elmira Seit-Ametova, поєднуючи традиційний* [Фото]. Facebook. <https://www.facebook.com/alem.ngo/posts/595782104472642>
- Глянько, К. (2020, 19 листопада). *Включення кримськотатарського орнаменту до списку ЮНЕСКО: голосування пройде восени наступного року*. Суспільне Крим. <https://crimea.suspilne.media/ua/news/2153>
- Зинедин, Х. (2020, 7 ноября). *Кросс-культура. Інтерв'ю с художницею Эльмирой Сеит-Аметовой* [Аудио]. Крым. Реалии. https://ru.krymr.com/a/30909706.html?fbclid=IwAR1G8865LSIP9VknOI1ELMBzU12zvPFC_Lf66pqEzHOb1Gb1UUwwXELS9_s
- Крос-культура*. (2020). Український культурний фонд. <https://ucf.in.ua/archive/6077d8f272e22737361b9f72>
- Лоос, А. (2020, 9 червня). *Орнамент і злочин* (Р. Франків, пер.). В *Вікіджерела*. <https://cutt.ly/En8KVOi>
- Лотман, Ю. (2002). Каноническое искусство как информационный парадокс. В *Статьи по семиотике культуры и искусства* (с. 314–321). Академический проект.
- Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України*. (б.р.). <https://www.docdroid.net/Ze1KwjQ/nacionalnii-perelik-elementiv-nksrisennuya-doc>
- Чурлу, М. (2011, 16 января). *Язык крымскотатарского декоративного искусства*. Skibin. <https://www.rustemskibin.com/?p=827>
- Alem_Ornek. (2020a, 1 листопада). *Крос-культура. Жива віртуальна виставка колекції* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=vCaYZJhJI0w>
- Alem_Ornek. (2020b, 28 жовтня). *Крос-культура. Онлайн-каталог* [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=47Q_wPPCR3k&t=2s&ab_channel=Alem_Ornek
- Alem_Ornek. (2020c, 10 серпня). *Орьнек. Каталог: Кримськотатарський орнамент та знання про нього* [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=4tFKpiW21rk&t=1s&ab_channel=Alem_Ornek
- Seit-Ametova, E. (n.d.). *Posts* [Facebook profile]. Facebook. Retrieved May 20, 2021, from <https://www.facebook.com/elmira.seitametova>

References

- Alem_Ornek. (2020a, November 1). *Kros-kultura. Zhyva virtualna vystavka kolekcii* [Cross Culture. Live Virtual Exhibition of the Collection] [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=vCaYZJhJI0w> [in Ukrainian].

- Alem_Ornek. (2020b, October 28). *Kros-kultura. Onlain-kataloh* [Cross-Culture. Online Catalog] [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=47Q_wPPCR3k&t=2s&ab_channel=Alem_Ornek [in Ukrainian].
- Alem_Ornek. (2020c, August 10). *Ornek. Kataloh: Krymskotatarskyi ornament ta znannia pro noho* [Ornek. Catalog: Crimean Tatar Ornament and Knowledge About It] [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=4tFKpiW21rk&t=1s&ab_channel=Alem_Ornek [in Ukrainian].
- Aliem. (2020, July 17). *Maiemo chudovu mozhlyvist zazyrnuty za lashtunky i pobachyty, yak pratsiuie dlia proiektu "Kros-kultura" (Cross-kulture) chudova maistrynia @Elmira Seit-Ametova, poiednuichy tradytsiinyi* [We Have a Great Opportunity to Look Behind the Scenes and See How the Wonderful Master @Elmira Seit-Ametova Works for the Cross-culture Project, Combining the Traditional] [Photo]. Facebook. <https://www.facebook.com/alem.ngo/posts/595782104472642> [in Ukrainian].
- Azartseva, L. S. (2014). Semiotychnyi analiz ukrainskoho ta krymskotatarskoho dekoratyvnoho ornamentu: spilne ta vidminne [Semiotic Analysis of Ukrainian and Crimean Tatar Decorative Ornament: Common and Different]. *Culture of Ukraine*, 46, 98–111 [in Ukrainian].
- Churlu, M. (2011, January 16). *Yazyk krymskotatarskogo dekorativnogo iskusstva* [The Language of the Crimean Tatar Decorative Art]. Skibin. <https://www.rustemskibin.com/?p=827> [in Russian].
- Hlianko, K. (2020, November 19). *Vkliuchennia krymskotatarskoho ornamentu do spysku YuNESKO: holosuvannia proide voseny nastupnogo roku* [Inclusion of the Crimean Tatar Ornament in the UNESCO List: Voting will Take Place in the Autumn of Next Year]. Suspilne Krym. <https://crimea.suspilne.media/ua/news/2153> [in Ukrainian].
- Kros-kultura* [Cross culture]. (2020). Ukrainian Cultural Foundation. <https://ucf.in.ua/archive/6077d8f272e22737361b9f72> [in Ukrainian].
- Loos, A. (2020, June 9). Ornament i zlochyn [Ornament and crime] (R. Frankiv, Trans.). In *Wikisource*. <https://cutt.ly/En8KVOi> [in Ukrainian].
- Lotman, Yu. (2002). Kanonicheskoe iskusstvo kak informatsionnyi paradoks [Canonical Art As an Information Paradox]. In *Stat'i po semiotike kul'tury i iskusstva* [Articles on the Semiotics of Culture and Art] (pp. 314–321). Akademicheskii proekt [in Russian].
- Natsionalnyi perelik elementiv nematerialnoi kulturnoi spadshchyny Ukrainy* [National List of Elements of Intangible Cultural Heritage of Ukraine]. (n.d.). <https://www.docdroid.net/Ze1KwjQ/nacionalnii-perelik-elementiv-nksrisennya-doc> [in Ukrainian].
- Seit-Ametova, E. (n.d.). *Posts* [Facebook profile]. Facebook. Retrieved May 20, 2021, from <https://www.facebook.com/elmira.seitametova> [in English].
- Zinedin, Kh. (2020, November 7). *Kross-kul'tura. Interv'yu s khudozhnitsei El'miroi Seit-Ametovoi* [Cross Culture. Interview with Artist Elmira Seit-Ametova] [Audio]. Krym. Realii. https://ru.krymr.com/a/30909706.html?fbclid=IwAR1GG865LSIP9VKN0I1ELMBzU12zvPFC_Lf66pqEzHOb1Gb1UUwwXELS9_s [in Russian].